

УДК 378.094:614.253.4+378.147

Ю.В. Кордон, В.В. Костецька, Г.С. Керницька, м. Вінниця м. Могилів-Подільський, Україна
Y. Kordon, V. Kostetska, A. Kernytska, Vinnytsia, Mohyliv-Podilsky, Ukraine

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ПІДГОТОВЦІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНОГО МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Анотація. У статті розглядається процес навчання при якому студенти разом з професійними вміннями набувають умінь отримувати інформацію, поповнювати і застосовувати знання, вирішувати проблеми, а також умінь до самоосвіти, спілкування, комунікабельності. Отже, завданням викладачів є формування і розвиток ключових і предметних компетентностей, якими будуть володіти студенти після вивчення дисципліни. Вивчаючи основи компетентнісної освіти, викладачі коледжу прийшли до висновку, що компетентнісний підхід тісно пов'язаний з особистісно - орієнтованим та діяльнісним підходами до навчання і базується на вітагенному досвіді.

Приоритетним напрямком роботи викладачів є формування предметної компетентності. І у кожного викладача вже склалася своя система методів, що дозволяють реалізувати цілі, сформувані компетентності тощо.

Навчання студентів здійснюється на лекційних та практичних заняттях, успіх яких залежить від ретельної підготовки та проведення основних їх етапів, а результатом буде здатність студентів застосовувати, аналізувати, синтезувати, оцінити. Фаховий рівень визначається здатністю розв'язувати проблеми різної складності на основі наявних знань та досвіду. Процес становлення компетентного медичного працівника є складним і послідовним результатом системної, наполегливої праці викладача і студента. Методологічною основою медичної освіти має бути компетентнісний підхід, при якому компетентність трактується як одна з важливих характеристик студента-медика.

Ключові слова: компетентність, ключові компетентності, предметні компетентності, мета, аналіз, синтез, вміння, навички.

Annotation. In this article is told about the process of education where the students get together with professional skills, the abilities to get information, to fulfill and apply knowledge, to solve problems and also the abilities to self-education, communication. So the main teacher's task is to form and develop student's subject competency after getting knowledge in different subjects.

The prime goal of teacher's work is forming of subject competency. Every teacher has its own system of methods which help apply aims and form competencies. Education is done during lectures and practical classes, the success of which greatly depends upon the organization and application of its main elements, and the result of it is the students' ability - to apply, to analyze, to synthesize and to value.

The professional level is defined by abilities to solve different tasks on the base of the received knowledge and experience. The process of forming competitive medical student is a difficult and systematic results of teacher's work. The methodological base of medical education must be competency - at which it is defined as one of the most important features of the medical student's personality.

Key words: competency, key competencies, subject competencies, goal, analysis, key competencies, synthesis, skills, abilities.

Постановка проблеми. Ключовими питаннями у сучасній вищій медичній освіті є формування особистості майбутнього фахівця з новим світоглядом та мисленням, що дозволить йому швидко, оперативно реагувати на різноманітні запити суспільства та успішно конкурувати з іншими фахівцями на ринку праці. В нових стандартах вищої медичної освіти з галузі знань «Охорона здоров'я» поряд із загальною характеристикою зазначається перелік компетентностей фахівця, які мають бути сформовані в результаті здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста. Відповідно до цього повинна відбутися зміна підходів до викладання та навчання студентів, формування в них фахових компетентностей, що в свою чергу передбачає застосування нового підходу до планування навчальних занять, обґрунтування та добір освітніх інструментів формування компетентностей та критеріїв їх оцінювання.

Мета статті. Розкрити зміст роботи викладачів по застосуванню та практичній реалізації компетентнісного підходу, при якому компетентність є однією з важливих характеристик особистості студента-

медика.

Виклад основного матеріалу. «Дух традицій та креатив новацій» – саме так коротко і влучно можна охарактеризувати роботу викладачів коледжу по організації навчально-виховного процесу, направлено на підготовку медичних фахівців.

Діяльність викладачів коледжу при навчанні студентів-медиків спрямована на те, щоб дати студентам можливість оволодіти знаннями та набути умінь, які необхідні для реальної життєдіяльності.

Адже випускник коледжу має не лише володіти міцними фаховими знаннями але й:

- критично мислити;
- бути впевненим у собі на ринку праці;
- використовувати отримані знання для розв'язання різних ситуацій, часто критичних і нестандартних;
- приймати нестандартні рішення і відстоювати їх;
- уміти орієнтуватися в інформаційному просторі і не лише здобувати, а й аналізувати інформацію;
- продукувати нові ідеї;
- реалізувати себе у професійному, суспільному та особистісному напрямку.

У процесі навчання студенти разом з професійними вміннями набувають умінь отримувати інформацію, поповнювати знання, застосовувати знання, вирішувати проблеми, суперечні питання або конфлікти, а ще уміння до самоосвіти, спілкування, комунікабельності тощо. Іншими словами намагаємось готувати не лише спеціаліста з ґрунтовними фаховими знаннями, а й особистість, здатної до професійного та критичного мислення, здатної застосувати свої знання у будь-якій сфері, комплексно багаторівнево бачити проблему, здатної до креативності, здатної взаємодіяти з людьми, здатної формувати власну точку зору для прийняття рішень.

У педагогіці під поняттям «компетентність» розуміють інтегровану здатність, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці, а у визначенні, запропонованому європейськими країнами: компетентність (competency) – це здатність успішно задовольнити індивідуальні й соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання. У науковій парадигмі розрізняють два поняття: компетентність і компетенція. Причому єдиного підходу у диференціації понять не виявлено.

Структурований комплекс якостей особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності, називається ключовою компетентністю. [1, с. 9].

Сформувати компетентності можливо лише реалізувавши компетентнісний підхід - під яким розуміють спрямованість навчально- виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно- підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна компетентності.

Тобто завданням викладачів є формування і розвиток ключових і предметних компетентностей, якими будуть володіти студенти після вивчення дисципліни.

Ключові:

1. Вміння вчитися.
2. Здоров'язберігаюча.
3. Загальнокультурна.
4. Соціально – трудова.
5. Інформаційна. [2, с. 92].

Предметні:

1. Уміння, яких студент набуває упродовж вивчення дисципліни. Ціла низка зовнішніх та внутрішніх чинників серед яких - розвиток новітніх технологій, соціальний розвиток суспільства, необхідність оперувати потоками інформації, зумовили необхідність компетентнісного підходу у освіті, яка зорієнтована на розкриття, розвиток і реалізацію життєвих навичок, потрібних особистості у сучасному суспільстві. Широке застосування компетентнісного підходу, на думку О.Кучая, «пов'язане із формуванням навичок діяльності в конкретних ситуаціях та розширенням структури безперервної освіти» [3, с. 44].

Вивчаючи основи компетентнісної освіти, викладачі прийшли до висновку, що компетентнісний підхід тісно пов'язаний з особистісно- орієнтованим та діяльнісним підходами до навчання і базується на вітагенному досвіді. Компетентнісно-орієнтований підхід до навчання передбачає формування у студентів різних груп компетентностей, які охоплюють, за словами І.В. Родигіної, «глибокі, систематичні, поліфункціональні знання; вміння і навички використання знань у стандартних і нестандартних ситуаціях; ціннісні установки та мотивацію діяльності» [5, с. 23].

Якщо опиратися на те, що компетенція - це завдання, а компетентність - результат, якого досягнуто, то основними складовими компетентності є:

- різні знання, які потрібно вміти знайти і спрямувати у русло своєї діяльності ;
- розуміння способу, яким можна здобути знання;

- уміння адекватно оцінювати себе, оточуючий світ, конкретні знання і їх необхідність для своєї діяльності.

Отже, кожна компетентність це поєднання:

- знань і вмінь;
- пізнавальних ставлень і практичних навичок;
- цінностей та емоцій;
- поведінки і самосвідомості, що необхідні для активних дій особистості.

На засіданнях циклових комісій, методичної ради, школи педагогічної майстерності, нарадах голів циклової комісії з методистом питання розвитку ключових та предметних компетентностей приділяється достатньо велика увага. Викладачі впевнені, що формування компетенцій та компетентностей здійснюється на всіх етапах навчального процесу в цілому та на навчальних заняттях зокрема.

Процес підготовки до заняття передбачає розвиток основних ключових компетенцій:

- вміння вчитися - студент має опрацювати матеріали основного підручника, додаткової літератури, лекцій; вивчити опрацьований матеріал, перевірити свої знання, тощо;

- інформаційна компетентність розвивається разом з умінням вчитися, адже студенти опрацьовують велику кількість інформації для пошуку якої використовують - комп'ютерну техніку (комп'ютери, планшети, Інтернет) для пошуку інформації, написання рефератів, підготовки випереджувальних завдань, перегляду навчальних відеофільмів

- здоров'язберігаюча компетентність - це формування уміння чергувати періоди навантаження з відпочинком, збереження зору, осанки, нормальної роботи органів травлення, тощо.

На самих заняттях - лекційних чи практичних реалізуються ще такі компетентності як:

- соціально - трудова - вміння працювати разом, у колективі;
- загальнокультурна-вміння поводити себе, бути комунікабельним, доброзичливим, грамотним.

Безперечно, що пріоритетним напрямком роботи є формування предметних компетентностей, тобто вмінь яких студент набуває протягом вивчення тієї чи іншої дисципліни. Це досягається багатьма шляхами з використанням різноманітних форм і методів організації занять та застосуванням інноваційних технологій, що визначають шлях освоєння конкретного навчального матеріалу.

Викладачі керуються тим, що для реалізації компетентнісного підходу на занятті потрібно вирішити цілий ряд завдань серед яких:

- підвищення рівня мотивації студентів;
- використання студентами життєвого досвіду і досвіду життя;
- творче використання набутих знань і вмінь на практиці;
- формування навичок отримувати, осмислювати та використовувати інформацію з різних джерел;
- чітка організація заняття, вибір оптимальних методів навчання;
- контроль за процесом навчання, тощо

У кожного викладача вже склалася своя система методів та проектів, що дозволяють реалізувати цілі, сформувати компетентності тощо.

Навчання студентів здійснюється на лекційних та практичних заняттях. У практику викладачів вже давно увійшло проведення не лише лекцій, які дають інформацію, а й інших видів лекцій, а саме навчальні лекції, проблемні лекції, лекції-візуалізації, бінарні лекції, лекції бесіди, лекції конференції. [6, с. 35].

Досить часто під час проведення проблемних лекцій, новий матеріал подається як невідомий, який необхідно довести, знайти, відкрити. Такі лекції проводять з дисциплін - мікробіологія, медична біологія, біологічна фізика, анатомія людини, фізіологія. Викладачі переконані, що створення проблемних ситуацій, постановка проблемних питань є ключем до активного пошуку та інтеграції знань і вмінь студентів для досягнення мети – відповіді на поставлені питання та розв'язування ситуації.

Традиційними стало, з метою реалізації тісних міждисциплінарних зв'язків, демонстрування наступності та послідовності у володінні медичними науками проведення бінарних лекцій. Такі лекції актуалізують наявні у студентів знання, виховують вміння у діалозі шукати і знаходити правильні рішення. Бінарні лекції викладачі проводять не лише у межах циклової комісії, а й широко залучаються викладачі інших циклових комісій. Наприклад: мікробіологія - інфектологія, анатомія людини - іноземна мова, мікробіологія - медична біологія, фізіологія - біологічна фізика з м/а, та інші. Зацікавленість студентів під час проведення бінарних лекцій переростає у їх бажання більше сприйняти, запам'ятати, застосувати отриманні знання.

Викладач фармакології з медичною рецептурою практикує проведення лекцій-прес-конференцій. Студентам пропонується сформулювати питання до викладача у письмовій формі і викладач поступово у ході лекції відповідає на поставлені запитання. Метою викладача є залучення студентів до ключових питань фармакології та систематизації їх знань, а результатом для студентів є засвоєння матеріалу, при поданні якого, вони відчують себе активними учасниками навчання.

Ще одним актуальним видом лекції, який використовують наші викладачі є лекції - бесіди, тобто лекції у формі активного діалогу викладача зі студентами, коли жодний студент не залишається осторонь і увага всіх звернена до важливих питань лекції, її змісту та суті. Питання до студентів можуть бути як випереджувальними перед новим блоком інформації для того, щоб студенти застосували свої знання з попередніх тем або знання здобуті на інших дисциплінах, так і після отримання нової інформації для того, щоб підвести своєрідні підсумки.

На лекціях викладачі використовують різноманітні методи навчання:

- словесні: бесіда, пояснення, розповідь, дискусії; [6, с. 13].
- наочні: ілюстрування, демонстрування, спостереження, а також - методи порівняння, узагальнення, конкретизації, пошуково - дослідницькі та інші.

Звичайно, що важливу роль у формуванні компетентності майбутнього фахівця відіграють практичні заняття, адже саме на таких заняттях формуються компетентності шляхом виконання навчальних завдань. Успіх практичного заняття безперечно залежить від ретельної підготовки та проведення основних його етапів, а результатом буде здатність студентів:

- виконати практичні навички;
- оволодіти методами лабораторних обстежень;
- інтерпретувати дані лабораторних досліджень;
- провести диференційну діагностику;
- визначити вид збудника;
- виписати рецепт, тощо.

Тобто розвивається та формується здатність - застосувати, аналізувати, синтезувати, оцінювати. Тож при підготовці практичного заняття викладачі перш за все визначають фахові і загальні компетентності, яких має набути студент, та підбирають відповідні методи навчання. Методи обираються як класичні - словесні, наочні та практичні, так і сучасні - робота в «малих групах», «мікрофон», «кейс метод», дискусія, метод проєктів, ділові ігри.

Також при цьому велику увагу викладачі приділяють підбору оптимальних методів контролю, адже саме вони спрямовані на перевірку відповідного рівня результатів навчання та формування фахових компетентностей.

Викладачами розроблені різні види методичного забезпечення для проведення контролю. На підготовчому етапі викладачі надають перевагу усному фронтальному опитуванню - «мікрофон», тестам II рівня, контрольним питанням для перевірки початкового рівня знань та ін. На основному етапі практичного заняття - студентам пропонують розв'язати типові та нетипові навчальні задачі, використовують кейс - метод, таблиці, діаграми. На заключному етапі - розв'язання нетипових навчальних задач III рівня, заповнення таблиць відповідностей, таблиць дифдіагностики, заповнення німої графологічної структури, тести на доповнення, тести на достовірність, класифікаційні тести та інші.

Важливим моментом компетентнісного підходу є оцінювання досягнень студентів. Під час практичного тренінгу з формування основних вмінь та навичок, а саме фахових компетентностей, загальна оцінка виставляється за п'яти бальною шкалою і є середньоарифметичною сумою балів, що виставляються за кожен із складових.

1. Рівень теоретичних знань.
- 2.Рішення тестових завдань.
- 3.Вміння вирішувати навчальні задачі.
- 4.Виконання практичних вмінь та навичок

Додаткові бали за роботу у малих групах, активність, винахідливість, нестандартне мислення додаються до загальної оцінки.

Висновки. Отже, з позицій компетентнісного підходу, фаховий рівень визначається здатністю розв'язувати проблеми різної складності на основі наявних знань та досвіду. Процес становлення компетентного медичного працівника є складним і послідовним результатом системної, наполегливої праці викладача і студента. Методологічною основою медичної освіти має бути компетентнісний підхід, при якому компетентність трактується як одна з важливих характеристик студента-медика.

Список використаних джерел:

1. Зимняя И.А.Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании / Ирина Александровна Зимняя. - М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [Н.М.Бібік, Л.С. Ващенко, О.Я.Савченко та ін.] ; за ред. О.В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с. – (Бібліотека світової політики).

3. Кучай О. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти / О.Кучай // Рідна школа. – 2009. - №11 (959). С. – 44-47.
4. Поленова А.Ю. Компетентное образование как залог высокой профпригодности будущего специалиста [Електронний ресурс] / А.Ю. Поленова. – Ростов-на –Дону, 2007. - Режим доступу: http://rspu.edu.ru/rspu/science/conferences/conference_ped/section_1/polenova.doc.
5. Родигіна І.В. Компетентнісно-орієнтований підхід до навчання / Ірина Вікторівна Родигіна. – Х.: Вид. група Основа, 2008. – 112 с.
6. М.М.Філоненко Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу. К.: «Центр учбової літератури». Київ, 2016

УДК 387.091.2:61-051]:[005.963.5+5]-044.247

М. А. Пайкуш, Львів, Україна / Marianna Paykush, Lviv, Ukraine
marianna.gron@gmail.com

ІНТЕГРАТИВНО-СИНЕРГЕТИЧНА ПАРАДИГМА У ФОРМУВАННІ ЗМІСТУ ПРИРОДНИЧОНАУКОВОЇ ТА ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

Анотація. Створення нової парадигми вищої медичної освіти зумовлене змінами, що відбулися за останні роки в уявленнях про природу, процеси пізнання та розвитку людини. Нові підходи до змісту професійної освіти лікарів передбачають наявність ґрунтовних знань та вмінь із природничо-наукових дисциплін, які формують основи клінічного мислення. Ці предмети мають стати компонентами для розробки горизонтальної інтеграції. Інтегративний підхід реалізується на рівні змісту циклів дисциплін за двома напрямками: внутрішня інтеграція змісту природничих наук; зовнішня інтеграція природничо-наукової підготовки з основами клінічних дисциплін. Синергетична парадигма пояснює систему підготовки лікаря як таку, що самоорганізується. Синергетичний підхід забезпечує цілісність змісту професійної освіти студентів медицини за рахунок формування ґрунтовної відкритої системи знань і вмінь, які не лише ефективно використовуються у професійній діяльності, але й оперативно перебудовуються та оновлюються відповідно до змін у сучасній науці. У підготовці лікаря синергетика використовується як універсальна методологія наукових досліджень у медицині. Інтегративно-синергетичний підхід до формування змісту природничонаукової і професійно-практичної підготовки лікаря формує вміння комплексно застосовувати знання, синтезувати їх, переносити ідеї та методи з однієї науки в іншу.

Ключові слова. Інтегративна парадигма, синергетична парадигма, синергетичний підхід, природничо-наукова підготовка, професійно-практична підготовка, майбутній лікар.

INTEGRATED-SYNERGETIC PARADIGM IN FORMATION OF CONTENT OF NATURAL SCIENCE AND PROFESSIONAL-PRACTICAL PREPARATION OF THE FUTURE DOCTOR

Annotation. The creation of a new paradigm of higher medical education is conditioned by changes that happened in recent years in perception of nature, processes of knowledge and human development. New approaches to the content of doctors professional education provide the existence of deep knowledge and skills in natural science disciplines, which form the basis of clinical thinking. These subjects should become components for the horizontal integration development. Integrative approach is implemented at the level of content of disciplines in two directions: internal integration of the content of natural sciences; external integration of natural science training with the basics of clinical disciplines. The synergetic paradigm explains the system of a doctor preparation as self-organizing. The synergetic approach provides the integrity of the content of professional education of medical students through the formation of a deep open system of knowledge and skills that are not only effectively used in professional activities, but are also rapidly rebuilt and updated in accordance with changes in modern science. While preparing the doctor, synergetics is used as a universal methodology for scientific research in medicine. Integrative-synergetic approach to the content formation of science and professional-practical training of the doctor forms the ability to apply complex knowledge, synthesize them, transfer ideas and methods from one science to another.

Key words. Integrative paradigm, synergetic paradigm, synergetic approach, natural science preparation, professional-practical preparation, future doctor.